

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра Психології (№ 704)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова НМК 3

 Ганна ЛІХОНОСОВА
«31» серпня 2023 р.

СИЛАБУС ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи кіберпсихології

(назва навчальної дисципліни)

Галузі знань: 02 Культура і мистецтво, 03 Гуманітарні науки, 05 Соціальні та поведінкові науки, 08 Право

Спеціальності: 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, 035 Філологія, 053 Психологія, 081 Право

Освітні програми: Документознавство та інформаційна діяльність, Прикладна лінгвістика, Право

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Силабус введено в дію з 01.09.2023 року

Харків – 2023 р.

Розробник: Жидко М.Є., доц. каф. 707, к. психол. н., доц.
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

М. Жидко
(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри Психології
(№ 704)

(назва кафедри)

Протокол № 1 від «31» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри к. психол. н., доц.
(науковий ступінь і вчене звання)

[підпис]
(підпис)

Ю.І. Гулий
(ініціали та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Здобувачка освіти групи 760пм (каф. 704)

[підпис]
(підпис)

В.А. Переверзева
(ініціали та прізвище)

1. Загальна інформація про викладача

Жидко Максим Євгенович, декан гуманітарно-правового факультету, к. психол. н., доцент. Психотерапевт Єдиного професійного реєстру психотерапевтів Європи. Модератор Дивізіону Кіберпсихології та психологічного консультування у цифровому просторі Національної Психологічної Асоціації України. Регулярний експерт всеукраїнських та регіональних ЗМІ.

З 2001 року викладає в університеті наступні дисципліни:

- Еволюційна психологія;
- Психологія особистості;
- Основи психологічного консультування і психотерапії;
- Основи сексології та сексопатології;
- Психологічна експертиза;
- Групові форми психологічної роботи.

Напрями наукових досліджень: психопрактики роботи зі станами свідомості; індивідуальні та соціальні зміни, пов'язані з цифровим футурошоком.

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр в якому викладається дисципліна – 1;

Обсяг дисципліни:

Загальна кількість кредитів ЄКТС – 4, загальна кількість годин – 120, лекції - 24 години, практичні заняття - 16 годин (всього аудиторних занять - 40 годин), самостійна робота - 80 годин.

Форми здобуття освіти

Денна, дистанційна, дуальна.

Дисципліна – вибіркова.

Види навчальної діяльності – лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (залік).

Мова викладання – українська.

Необхідні обов'язкові попередні дисципліни (пререквізити) – знання основ психології.

Необхідні обов'язкові супутні дисципліни (кореквізити) – знання основ інженерної та соціальної психології

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета

Вивчення навчальної дисципліни «Основи кіберпсихології» дозволить опанувати базові знання щодо психологічних особливостей функціонування психіки людини в цифровому просторі, розкрити психологічні аспекти взаємодії особистості з цифровими технологіями, кіберкультурою, різних форм міжособистісної взаємодії у цифровому середовищі.

Завдання

- засвоїти понятійний апарат з «Кіберпсихології»;
- засвоїти теоретичні основи взаємодії людини з цифровим простором;
- навчити здобувачів розрізняти різні види кіберадикції;
- сформувати у здобувачів вміння діагностувати, досліджувати та психологічно корегувати патогенні феномени цифрового простору, розробляти рекомендації щодо подолання їх негативних наслідків;
- розвинути у здобувачів навички ефективного спілкування в цифровому просторі, провадження професійної діяльності за допомогою сучасних цифрових (інформаційно-комунікаційних) технологій

Після опанування дисципліни здобувач набуде наступні **компетентності**:

- здатність працювати з сучасними інформаційними ресурсами та технологіями, володіти методами пошуку, аналізу, узагальнення, систематизації інформації з різних джерел;
- здатність будувати ефективне віртуальне спілкування;
- здатність виявляти, досліджувати та корегувати патогенні ефекти цифрового простору (адикцію, відхід у віртуальність, комп'ютерну та ігрову залежність, залежність від соціальних мереж тощо);
- володіти правилами віртуального етикету, нормами поведінки у цифровому середовищі.

Очікується, що після опанування дисципліни здобувачем будуть досягнуті наступні **результати навчання** і він буде:

- знати історію розвитку та категоріальний апарат кіберпсихології;
- знати психологічні особливості сприйняття інформації людиною;
- знати основні психологічні аспекти та теорії взаємодії комп'ютерних та Інтернет-технологій з особистістю;
- вміти діагностувати позитивні та негативні аспекти взаємодії людини кіберпростором;
- знати основні види кіберадикцій, методи їх діагностики;
- вміти користуватися прийомами ефективного віртуального спілкування, особливостями їх застосування в побутовій та професійній сферах;
- знати особливості кіберкультури та кіберетикету.

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1.

Тема 1. Історія кіберпсихології: від архаїчних картографій психіки до інформаційного суспільства

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 6 годин (л – 4, п – 2).*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Тема практичного заняття: Становлення кіберпсихології.

Психологічна проблема людської реальності. Співвідношення понять фізичної та віртуальної реальності у психології. Віртуальні світи в архаїчних картографіях психіки (магія, шаманізм тощо). Міфологічні картографії та архетипи. Релігійні картографії психіки. Філософські картографії психіки. Народження наукових карт психіки.

Інформаційна революція, виникнення Інтернету та футурошок. SPOD-суспільство V VUCA-суспільство. Гламур 2.0., формування цивілізації контенту та нового антропологічного типу людини. Технологічна сингулярність як чинник глобального стресу.

Виникнення кіберпсихології. Підходи до визначення кіберпсихології, зв'язок з іншими видами психології (загальною психологією, інженерною психологією тощо). Етапи розвитку кіберпсихології. Напрямки, актуальні проблеми та перспективи досліджень в кіберпсихології. Поняття цифрового простору та людина, як суб'єкта. Консуетал, віртуальна реальність та доповнена реальність..

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 12 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Додаткові творчі завдання.

Тема 2. Психологія людини у цифровому просторі

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 4 години (л – 2, п – 2).*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Тема практичного заняття: Специфіка психології людини у цифровому просторі.

Основи віртуалістики. Психологічне поняття інформації, її види та властивості. Пізнавальні процеси людини та проблеми їх моделювання.

Human-computer interaction (HCI) у зарубіжних та вітчизняних дослідженнях. Взаємодія з точки зору філософських теорій Ж. Бодріяра, Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі, Ю. Лотмана, М. МакЛюена тощо, трансформації психіки, що виникають внаслідок цього. Штучний інтелект, психологічні проблеми взаємодії людського та штучного інтелекту.

Соціально-психологічні особливості породження, розповсюдження та споживання інформації в інтернеті: мультимедійність, гіпертекстовість,

читання «по діагоналі». Психологія інтернет-пошуку (SEO). Інформаційний голод.

Цифросексуальність.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 8 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Додаткові творчі завдання.

Тема 3. Кіберкультура та соціалізація особистості у цифровому просторі

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 8 годин (л – 4, п – 4).*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

*Тема практичних занять:*Проблематика кіберкультури та соціалізації особистості у цифровому просторі.

Кіберкультура і її феноменологія. Концепції кіберкультури (М. Кастельс, Д. Харавей, Д. Белл тощо). Киберпанк, посткіберпанк, основні ідеї, представники, проблематика. Інтернет-субкультури: «хакери», «рольовіки», «геймери», «блогери» та ін. Психологія гумору в Інтернеті. Поняття інтернет-мему і способи його поширення. Абсурдна Інтернет-культура: інфантілізм, дадаїзм, занепад моралі. Кіберфемінізм, криптоанархізм, маніфест незалежності кіберпростору. Соціально-політичні концепції Мережі.

Поняття соціалізації в психології, її стадії. Дослідження кіберсоціалізації в зарубіжній та вітчизняній науці. Цифронароджені та цифрові мігранти. Теорія поколінь Вільяма Штрауса та Ніла Хоува. Покоління традиціоналістів, покоління бебі-бумерів, покоління X, Y, Z. Характеристика соціалізації в цифровому просторі різних поколінь. Соціалізація та соціальні мережі.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 16 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Додаткові творчі завдання.

Тема 4. Психологія групової поведінки у цифровому просторі.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 6 годин (л – 4, п – 2).*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

*Тема практичного заняття:*Психологічні характеристики групової поведінки у цифровому просторі.

Групи, спільноти, клуби, інтеграція в віртуальне середовище. Аксіологічна характеристика інтернет-середовища. Феноменологія групових процесів в цифровому просторі. Особливості соціальної організації та групової динаміки в кіберпросторі.

Поняття соціальної мережі. Історія виникнення та розвитку соціальних мереж. Психоаналіз популярних соціальних мереж: Фейсбук, Інстаграм, Тіток тощо. Демографія соціальних мереж. Стратегії самопрезентації в соціальній мережі. Психологічна характеристика соціального середовища всередині соціальних мереж. Поняття віртуальних друзів, підписників, фоловерів. Психологічні особливості міжособистісної взаємодії в соціальних мережах. Віртуальні знайомства. Коментарі, пости та лайки як засоби самовираження.

Інформаційні війни: визначення, форми та способи ведення. “Інформаційна зброя” та технології її використання. Спеціальні психологічні операції. Психологія дезінформації. Мережева конспірологія. Використання технологій для “кольорових революцій”. Пропагандистські сценарії, методи та прийоми.

- Обсяг самостійної роботи здобувачів: 12 годин.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Додаткові творчі завдання.

Модульний контроль 1

- Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).

- Обсяг аудиторного навантаження: 2 години (у межах л, п).

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.

Підготовка до модульного контролю.

Змістовний модуль 2.

Тема 5. Психологія віртуального спілкування

- Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обсяг аудиторного навантаження: 6 годин (л – 4, п – 2).

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема практичного заняття: Психологічні аспекти віртуального спілкування.

Спілкування в психології, специфіка віртуального спілкування. Синхронне та асинхронне віртуальне спілкування. Особливості спілкування в інтернет-форумах, соціальних мережах, чатах та месенджерах. Спілкування під час групових відеоконференцій (на прикладі пандемії COVID-19, дистанційного навчання тощо). Множинність «Я» в Інтернет, поняття колективної особистості і колективного інтелекту (swarm intelligence). Мережеве ім'я (нікнейм): види, принципи підбору, етичний аспект. Аватар як психологічний символ і соціокультурне явище (популярні типи, програми для створення, прочитання «віртуального портрета»). Фейки і гра в «підробку особистості». Поняття флейму, флуду, холівару, модератору. Мережевий етикет (нетикет). Коментування і його принципи. Тролінг і його соціально-

культурні коріння. Булінг. Конфлікти і проблеми спілкування в Мережі, способи їх вирішення. Психологічні бар'єри віртуального спілкування. Прийоми ефективного віртуального спілкування. Принципи безпеки при віртуальному спілкуванні..

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 12 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Додаткові творчі завдання.

Тема 6. Кіберпсихопатологія

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 6 годин (л – 4, п – 2).*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Тема практичного заняття: Проблематика кіберпсихопатології.

Аналіз негативних феноменів, які виникають в результаті взаємодії людини з кіберпростором. Кіберпсихопатологія та Міжнародна Класифікація Хвороб (МКХ). Визначення понять «кіберадикція», «інтернет- адикція», «кіберзалежність», «інтернет-залежність». Види кібер-адикцій: ігрова залежність, нав'язлива «фінансова» потреба, нав'язливий веб- серфінг, залежність від віртуального спілкування та віртуальних знайомств, залежність від соціальних мереж, кіберсексуальна залежність, номофобія, синдром фантомного дзвінку, кіберхондрія, кіберхвороба, фейсбук-депресія, «ефект пошукового рядку» тощо. Наслідки патогенного впливу кіберпростору на особистість та організм людини: інформаційна псевдодебілітативність, цифрове слабкоумкість. Психосоматичні розлади, пов'язані з взаємодією людини з цифровим простором. Методи експрес-психодіагностики кіберпсихопатології: спостереження, бесіда, тестування. Основи психологічної допомоги при різних видах кіберадикцій.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 12 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Індивідуальні творчі завдання.

Тема 7. Психологія професійної діяльності у цифровому просторі

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 4 години (л – 2, п – 2).*

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Тема практичного заняття: Психологічні аспекти професійної діяльності у цифровому просторі.

Основні види професійної діяльності у цифровому просторі: фріланс, блогерство, копірайтинг, рерайтинг, онлайн-навчання, психологічне консультування, коучинг, інтернет-продажі тощо. Риси особистості необхідні для успішної професійної діяльності в Мережі. Психологічно грамотна організація роботи. Професійно важливі якості особистості для роботи в Мережі. Психогігієна та психопрофілактика професійної діяльності у

цифровому просторі. Протидія професійному та емоційному вигоранню. Підвищення ефективності роботи в інтернеті.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 8 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Додаткові творчі завдання.

Модульний контроль 2

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 2 години (у межах л, п).*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*

Підготовка до модульного контролю.

5. Індивідуальні завдання

Написання додаткових творчих робіт (есе, власних досліджень тощо) на підставі самостійного аналізу обраних наукових робіт та творів масової культури (художніх книг, фільмів, серіалів тощо).

6. Методи навчання

Словесні, наочні, практичні.

7. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (письмова відповідь на 2 питання за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (залік).

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...2	7	0...14
Робота на семінарських заняттях	0 ... 4	5	0 ... 20
Індивідуальні творчі завдання	0... 3	4	0...12
Модульний контроль	0...12	-	0...12
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...2	5	0...10
Робота на семінарських заняттях	0 ... 4	3	0 ... 12
Індивідуальні творчі завдання	0... 3	3	0... 9
Модульний контроль	0...11	-	0... 11
Усього за семестр			0...100

Прийнята шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру.

Задовільно (60-74). При виконанні модульних контрольних робіт, без принципових помилок, виконано не менш ніж 50 % від загальної кількості питань. Знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти за зразком наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти за допомогою викладача (додаткові, уточнюючі запитання, допомога у формулюванні думки та т. ін.) розв'язувати задачі прикладного характеру.

Добре (75-89). При виконанні модульних контрольних робіт без помилок виконано не менш ніж 75 % від загальної кількості питань. Досконало знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти самостійно наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти логічно, обґрунтовано пояснювати наявність зв'язку між ними (припустимі несуттєві помилки, які студент самостійно виправляє після додаткового уточнення з боку викладача). Вміти без суттєвої допомоги викладача розв'язувати задачі прикладного характеру.

Відмінно (90-100). При виконанні модульних контрольних робіт без принципових помилок виконано не менш ніж 90 % від загальної кількості питань. Досконально знати теоретичний матеріал навчальної дисципліни та вміти застосовувати його при розв'язанні практичних завдань. Відповіді теоретично обґрунтовані, логічні, з дотриманням культури мови.

9. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

10. Методичне забезпечення та інформаційні ресурси

Електронні ресурси:

1. CIBERPSY – портал, присвячений кіберпсихології. URL: <http://cyberpsy.com>

11. Рекомендована література

Базова:

1. Варіативність соціалізації особистості в умовах сучасного

інформаційного суспільства : монографія / авт. колектив : Н. М. Токарева, А. В. Шамне, О. О. Халік та ін.; ред. Н. М.Токаревої. Київ : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2017. 220 с.

2. Махній М.М. Мережеве суспільство : кіберпсихологічний путівник. Київ : Academia.edu, 2018. 176 с.

3. Немеш О. М. Віртуальна діяльність особистості: структура та динаміка психологічного аналізу: монографія К. : Слово, 2017. 391 с.

4. Зінченко О. В. Психологічний аналіз проблеми інтернет-спілкування. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. 2014. Вип. 2(2). С. 26-31. URL:[http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhpr_2014_2\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhpr_2014_2(2)) 6.

5. Рибка, С. В. Кіберпростір, управління інфраструктурою, кібербезпека. Стратегічна панорама. 2015. № 1. С. 126-134.

Допоміжна:

1. Культура віртуального спілкування: методичні поради /Упр. культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін.; ХОУНБ ім. М. Островського. Хмельницький, 2014. 28 с. URL:<http://www.ounb.km.ua/vidanya/2014/kvs.pdf>

2. Онищенко О. С., Горовий В. М., Попик В. І. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства : [монографія]/ Онищенко О. С., Горовий В. М.,Попик В. І.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. –220 с

3. Ярченко, Ю. В. Інтернет-залежність молоді як соціальна проблема / Ю. В. Ярченко, А. Дрюк // Вісник Приазовського державного технічного університету = Reporter of the Priazovskyi State Technical University : зб. наук. праць / ДВНЗ «ПДТУ». – Маріуполь, 2019. – Вип. 3. – С. 75–81.

4. Andrew Dr Power. Cyberpsychology and Society: Current Perspectives. 2018. 244 p.

5. Asieieva, Y. Computer addiction, internet addiction and cyber addiction (historical overview of the definitions). Psychological journal, 6(6), 2020. p. 57-65. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2020.6.6.6>

6. Coleman S., Rowe C. Remixing citizenship: Democracy and young people's use of the Internet. London, England: Carnegie Young People Initiative, 2005. 16 p.

7. Connolly R., Palmer M., Barton H., Kirwan G. An Introduction to Cyberpsychology. Routledge, 2016. 326 p.

8. Cyberpsychology and the Brain: The Interaction of Neuroscience and Affective Computing. Cambridge University Press, 2017. 460 p.

9. Delaney T., Madigan T. Friendship and Happiness: And the Connection Between the Two. Jefferson, North Carolina, USA: McFarland & Company, Inc., Publishers, 2017. 296 p.

10. Gable R., Snakenborg J., Van Acker R. Cyberbullying: Prevention and Intervention to Protect Our Children and Youth // Preventing School Failure. 2011. Vol. 55 (2). P. 88— 95. doi: 10.1080/1045988X.2011.539454
11. Gleaves, D.H., Pearson, C.A., Ambwani, S. et al. Measuring eating disorder attitudes and behaviors: a reliability generalization study. J Eat Disord 2, 6 (2014). URL: <https://doi.org/10.1186/2050-2974-2-6>.
12. Heirman W., Walrave M. Cyberbullying: Predicting Victimization and Perpetration // Children & Society. 2011. Vol. 25 (1). P. 59— 72. doi: 10.1111/j.1099-0860.2009.00260.x
13. Integrating psychological and neurobiological considerations regarding the development and maintenance of specific internet-use disorders: An interaction of person-affect-cognition-execution (i-pace) model / Brand M. [et al.] // Neuroscience & Biobehavioral Reviews. 2016. Vol. 71. P. 252—266. doi: 10.1016/j.neubiorev.2016.08.0332